

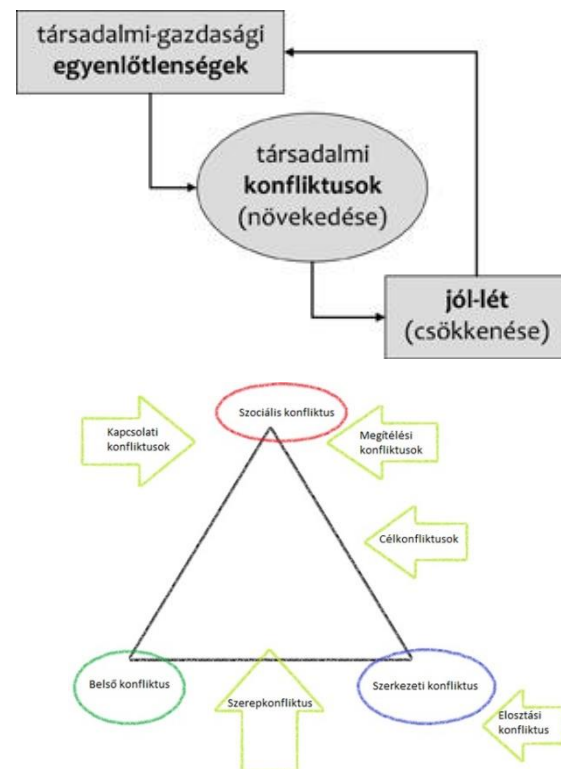
1. Melyek a szociológia elsődleges csoportjai?
2. Milyen egyéb csoportokat ismersz?
3. Mivel állítható meg a népességfogyás?
4. Melyek a családok feladatai?
5. Melyek a másodlagos társadalmi csoportok?
6. Melyek a hatalomgyakorlás eszközei?
7. Milyen szituációkban alakulhatnak ki konfliktusok?
8. Milyen következményekkel járt a 19. században elterjedt gépesítés?
9. Hol alakultak ki az első nagy iparvidékek?
10. Melyek lehetnek a falvak elnéptelenedésének elsődleges okai? Szerinted a jövőben megállítható ez a folyamat?
11. Milyen hatással lehet az ember életére, a városi élet a falusival szemben? (írj néhány példát különbségekre: munka, szabadidő, sport, tanulási lehetőségek, szórakozási lehetőségek, fejlődési lehetőségek)

2.5. Társadalmi csoportok, konfliktusok, erőszak

A szociológia megkülönböztet elsődleges és másodlagos csoportokat. Elsődlegesnek nevezzük a csoportot, amely közvetlen, emberek közötti informális kapcsolatokról áll. Az egyének közötti viszony határozza meg, hogy milyen jellegű a csoport. Elsődleges csoportok a család, a baráti társaság, a kortárs csoport, vagy például az egy csapatban focizók.

Legfontosabb elsődleges csoport a család. Születésünk pillanatától mindannyian valamely emberi közösséghez tartozunk. Ez a kapcsolat, kötelék nagymértékben meghatározza későbbi életünket. Eldől:

- Állampolgárságunk,
- Anyanyelvünk,
- Életünk melyik földrészen indul,
- A kultúra és vallás, amiben nevelkedünk,
- A társadalmi csoporthoz, réteghez tartozásunk.

A fenti szempontok alapján a szociológusok nagyjából ki tudják számolni, mikor kötünk házasságot, hány gyermeket vállalunk, milyen életkörülmények között élünk, sőt mekkora a várható élettartamunk. A család a biztonságot jelenti. A kisgyermek hamar felismerik a számukra fontos embereket, az „én csoportom” elkülönül számukra az idegenektől. A családok nagysága, összetétele, a tagok száma és szerepe történelmi koronként és kulturálisan is változó. A mai magyar családokban a két szülő és egy vagy két gyermek az átlagos létszám. A statisztikai adatok szerint az egy családra jutó gyermeklétszám nem éri el a kettőt. Ez eredményezi hazánkban az egész Európára is jellemző népességfogyást. Akkor növekedne egy társadalom tagjainak száma generációsán, ha a két szülőnek legalább három gyermeke születne. A család feladata felkészíteni a gyermeket arra, hogy más csoportokhoz csatlakozzon, képes legyen beilleszkedni más csoportok életébe, a társadalomba. A különböző társadalmi (és anyagi) helyzetben élő családok eltérő feltételeket biztosítanak gyermekeiknek, így a nevelésük folyamata is eltérően zajlik. A család fontos funkciója, hogy maradandó nézeteket, értékeket, normákat közvetítsen és ezzel referencia-, azaz vonatkoztatási csoporttá váljon (mindent ehhez viszonyítunk). Mivel az emberi életben először ebbe a csoportba tartozunk, ez az elsődleges (primer) csoport. Például, ha egy távoli országban nevelkedett (szocializálódott) ember közöttünk él, számunkra különlegesek a vallási szertartásai, az ételei, a kapcsolatteremtési szokásai, gesztusai (mozdulatai), az öltözete, mert azok eltérhetnek a mi elsődleges, vonatkoztatási csoportunktól.

A másodlagos társadalmi csoportokban nem olyan erős a személyek közötti kötődés, mint az elsődlegesben. Ezek munkahelyeken, iskolákban, különféle szervezetben alakulnak ki. Bennük szintén az egyének állnak kapcsolatban és működnek együtt, de formális keretek között, ez azt jelenti, hogy a kapcsolatot itt írott szabályok határozzák meg. Ilyen szabály lehet egy házirend, a rendőrség működését szabályozó dokumentum, igazgató - tanuló jogai, kötelezettségei stb. Az ilyen szabályok keretet adnak, amelyben sokféleképpen alakulhatnak az emberek közötti kapcsolatok. A szabályozott keretek között működő intézmények hatalommal rendelkeznek abból a célból, hogy saját normáikat érvényesítsék. Ebből a szempontból azt a képességet nevezzük hatalomnak, amivel mások tetteit, viselkedését befolyásolni lehet. A hatalom gyakorlásának eszköze lehet a meggyőzés, a példamutatás, a tekintély, a fenyegetés, a korlátozás, a büntetés. A mai társadalmakat szervezetek tömege hálózta be, például iskolák, katonaság, rendőrség, kórház, bíróság, üzem, gyár, sportegyesület. Idővel mindenki valamelyik másodlagos csoport tagjává válik. Fontos kérdés az alkalmazkodás, hiszen kezdetben a korábban, a családban beépült normák határozták meg az egyén viselkedését. Az intézményekben tapasztalt szokások vagy felerősítik, vagy gyengítik ezeket a hatásokat, nézeteket.

Egy focicsapatban vannak játékosok, és van az edző. Ez a keret adott, de hogy milyen viszonyok alakulnak ki a csapattársak és vezetőjük között, a tagok maguk alakítják ki. A másodlagos csoportokban folyamatos változások mehetnek végbe: másik iskolában és osztályban tanul tovább valaki, új csapatban folytatja a sportot, munkahelyet vált, stb. Változás történik a tagok cserélődésén kívül is, a környezet hatására. Minden szervezetnek új kihívásoknak kell megfelelni, ha módosul az iskolai képzés programja, vagy egy munkahelyen előállított termékeken túlhalad az idő, és fejleszteni kell a gyártást, stb. A másodlagos csoportokban változtatni kell az együttműködésen, ha meg akarnak felelni a kívülről érkező elvárásoknak, ehhez a változáshoz konform (alkalmazkodó) viselkedés szükséges. Az egyének társadalmi együttműködése nem egészen problémamentes. Természetes, hogy mindenkinek vannak olyan törekvései, szándékai, érdekei, amelyek nem minden esetben egyeztethetők össze a csoport többi tagjának szándékaival. Az ilyen összeütközések konfliktusokhoz vezetnek. A konfliktus az emberek közötti együttműködésben az eltérő érdekek, vélemények és törekvések ütköztetését jelenti. A szó latin eredetű (conflictus), magyar jelentése harc, küzdelem, összeütközés, nézeteltérés. Az összeütközés okai lehetnek, hogy:

- Viselkedésük akadályozza egyikük vagy másikuk igényeinek érvényesítését, amikor értékrendjeik, normáik különbözőek, mindegyik fél jelentős érzelmi-indulati energiákat hoz mozgásba saját álláspontjának érvényesítése érdekében.
- Önérvényesítő, vagyis saját törekvéseinek és szándékainak mindenáron való érvényesítésére törekszik, vagy
- Együttműködő, azaz nyitott a másik személy szempontjainak befogadására.

2.6. A városok és falvak jellemzői

A szociológiai kutatások a kezdetektől fogva tanulmányozzák a településeken élők viselkedési módjait, és összehasonlítják a városokban és falvakban lakó csoportok életét, az elvárt és a követett normák alakulását. A munkalehetőség, a jobb és könnyebb megélhetés reménye az elmúlt korokban gyakran indította el a falvak lakosait a városok felé. Ezt a folyamatot hívjuk urbanizációnak, amely a latin *urbs* szóból ered, és várost jelent. A gépesítés elterjedése a XIX. században jelentősen átalakította a településeken élők számát és életkörülményeit. A városok nagyüzemei szívesen fogadták a vidék munkaerő-feleslegét. A folyamatosan fejlődő ipari termelés hatására emberek milliói költöztek falvakból, tanyákról a nagyvárosokba. Ez a vándorlás sokszor országhatárok átlépését is jelentette. Az első nagy **iparvidékek** közé tartozik a nyersanyagokra települt iparvidék Angliában, a London és Glasgow közötti szénmedencében. Hasonló füstös, zsúfolt, zajos városok jöttek létre Európa más országaiban és más földrészeken is. Szintén nagy fejlődésnek indultak **a nagy kikötővel rendelkező partszakaszokon** lévő települések a tengeri áruszállítás terjedése miatt. A városok képe is átalakult, mert a korábbi kézműipar, kiskereskedelem helyét gyárak, kereskedelmi központok, irodák, bankok, nagyáruházak és lakótelepek foglalták el

Bár a falvak elnéptelenedése napjainkban is tart, a XX. század végén néhány országban, így Magyarországon is feléledt a falusi életmód iránti vágy az emberekben. Sokan költöztek nagyvárosokból vidékre az egészséges élet, a nyugodt körülmények és a hagyományos életmód lehetősége miatt. Hazánkban felértékelődött a kézművesség, a népművészeti termékek, az egészséges ételek, hagyományos és természetes módszerekkel készített áruk értéke. Ez a (vissza) költözés viszont csekély számú a városokba áramláshoz képest, mégis fontos, mert sok nemzeti értéket, ismeretet ment és örökít át a későbbi nemzedékekre. A társadalmak működését vizsgáló kutatók szerint a település jellege lényeges az emberek életében. Fontos az életmód szempontjából, hogy hol élnek.